

Artearen balioaz behin baino gehiagotan aritu gara orrialde hauetan, artearen balioaz baino gehiago artearen definitzioaz ere bai, beti ere hitz handi hauek jakitunen esku uzteko, eta artea bera definitzea lan nekeza dela esateko.

Lan bati, edozein lani, artistiko adjektiboa erantsi ahal izateko emozionatu egin behar duela iruditu zait beti, nolabaiteko emozioa sortu lan hori apreziatzen duenarengan, lan hori ikusi, entzun, irakurri edo ukitzen duenarengan. Ez guztiengan, noski, nahikoa baita pertsona bakar batek, edo artistak berak bakarrik nabaritzea lanak baduela eraginik berarengan, berria den zerbait sortarazi diola. Sentsazio berri bat esperimentarazi.

Norbaitek hori definizio moduan hartuko balu, berehala konturako da, hala ere, zabalegia dela artea definitzeko tresna gisa, labean ondo egindako legatz bat ere kabituko litzateke-eta artearen atalen batean; eta zabalegia den neurri berean, muga zorrotzegiak jartzen dituela pentsatzea ere litekeena da, artetzat onartu beharko baikenuke gorrotoa, nazka, barregura maltzurra, inbidia edota egilearenganako lastima sortarazten digun edozein lan.

Izan ere, artea arte gisa onartzeko ez dago zertan errespetatu artelana, eta are gutxiago lan horren egilea. Baina guk norbaiti artista izena ukatzeak ez du gutxituko lanaren balioa, lanak berezko baliorik baldin badu behintzat, nahiz eta alderantzizkoa gertatzea posible izan: alegia, baten bati artista estatusa aitortzeak, horrek bai, lanaren balioa areagotu dezake.

Arteak nolabaiteko balio instrumentala zuen neurrian izan du balioa historian zehar hainbat garaitan. Esate baterako, guk aurrehistoriako artelantzat dauzkagun leize zuloetako marrazkien kasuan, biharamuneko ehizan zortea edo abilezia lagun izan zitezten balio zuen animalien figurak paretean marrazteak. Baina artearen balio instrumental hori atzean gelditu eta artelana berezko balioa hartuz joan bada ere —gaur egungo ia balio absolu-

tua iritsi arte—, artearen instrumentalizazioak gero eta indar gehiago hartu du, indar ideologiko handiagoa, zehazki esateko. Gaur, artea ez da artea bakarrik, ideologiak taxutu eta molda ditzakeen instrumentua ere bada. Ez gaur bakarrik, noski, polliki-polliki historian zehar gero eta argiago hartu baitu paper hori artelan orok: ez literaturan bakarrik —ideologia transmititzeko nahitaezko tresna gisa argien agertzen den diziplinan—, baita gainerako arte moduetan ere, eta baita arte plastikoetan ere.

Gizakion historian ez da aurrerapauso eskasa, ideologiak finkatu eta garatzeko erabilitako tresna guztien aldamenean, gerraren edo zigorraren aldamenean esate baterako, arteak ere paper bat izatea; ez baitzait iruditzen arteak ere paper hori jokatzea maltzurra eta berez txarra irudituko zaion inozorik izango denik, edo bestela esanda, artearen balio absolutua ideologiaren nahitaezko bilakaeratik kanpo edo gainetik egon behar duela esaten duenik gelditzen denik gaur egun.

Baina aurrerapauso horrek, txanpon guztien aurpegiak bezalaxe, badu bere gurutzea, beti izan du: alegia, artistak eta hauen obrak ideologiaren arabera sailkatzea, eta sailkapen hori hartzea artelanaren balioa neurtzeko tresna oinarritzotzat. Esate baterako: *hik hire pinturarekin gizakia - ren bakardadeak sortzen duen zirrara azpimarratzen duk behin eta berriro, tristura islatzen duk kolore ilun horiek erabiliz, bel - durra sortzen didak espazio geometriko huts eta ikaragarri ho - riek oihalean jartzen dituanean, niri, kristaua eta katolikoa naizen honi, Jainkoak sortuak garela sinesten dudan honi, munduaren edertasuna edozertan nabari beharko nukeen honi, gizakia bakarrik ez dagoela badakidan honi, gure transzenden - tziatz jabetzen naizen honi... Hirea ez zetorrek nirearekin bat, hi nirea desegiten saiatzen ari haiz hire lan horien bitartez... Hirea ez duk, beraz, artea; hi ez haiz artista, hire ustezko arte - lan horiek ez zidatek niri ezertarako balio... Hainbat teknika erabiltzen jakingo duk, beharbada, baina horretantxe gelditzen haiz... benetako artearen muga zeharkatu ezinik.*

Hau, noski, pentsamendua zertxobait elaboratua bada; zuzenean erantzun badaiteke: *Hi ez haiz guretakoa, be - raz hire lanak ez dik piperrik balio.* Richard Wagner konpo-

sitoreak juduen kontra erakutsi omen zituen jarrerak, adibidez, Israelen gaur egun ere bere musikak sortzen duen gorrotoa esplikatzeko balioko luke artearen instrumenta-
lizazio horrek.

Urteak, eta mendeak, daramatzagu instrumentaliza-
zio ideologiko horri aurre egin beharraz mintzatzen, eta
behin eta berriro horretantxe erortzen. Bizitzan gertatzen
diren pasadizo gogorrenetan bezalaxe, artearen balio uni-
bertsalaz diharduten borondate onez egindako diskurtsoez
gain, denboraren joana izan da orain arte aurkitutako an-
tidoto eraginkor bakarra. Urteak pasa ahala, eta gertaera
historikoak atzean utzi eta ahaztu egiten diren neurrian,
orduan itzultzen da artearen benetako balioa lehen plano-
ra. Eta bitartean, gertaera historiko horiek ahaztu gabe dau-
denean, autorearen pentsamolde eta jokaerak pil-pilean
dauden bitartean, orduan artelan bati buruzko benetako
balioa juzkatzea —edo artista jakin baten inguruko iritzi
zehatza botatzea— gehiegi baldintzatzen da, nahikoa bai-
ta kritiko papera duenak artista jakin bat garaikide eta la-
guna izatea, askoren aurrean berak eman dezakeen iritziak
balio guztia gal dezan.

Diskisizio hauek guztiak edonon izan daitezke bali-
garriak, baina gurean, Euskal Herrian, gaurkotasun bere-
zia dute, edota gaurkotasun hori ez dute inoiz galdu, eta
aurreiritziz betetako panorama baten aurrean gaude. Ba-
tetik, artearen inguruko eztabaida eta debate guztiak ide-
logia politikoak oso baldintzatuta dauzka; eta, bestetik,
eta beharbada era kezkarriagoan, nolabaiteko pentsa-
mendu bakarra eta «politikoki» zuzena gailendu zaio de-
bate horri, eta beraz, gaur egungo arteari dagokion edo-
zein debatetan oso zaila da pentsamendu bakar horretatik
ihes egitea. Batez ere arte garaikideari dagokionean.

Chillida-leku: maisulana izen itsusiaren atzean

Horrek ezin gaitzake eraman, hala ere —eta pentsamen-
du bakarraren sareetan erortzeko arriskua espreski uxatu
nahian—, udazken honen hasieran Euskal Herrian gerta-

kari haundia izan dena ezkutatzera, edota garrantzi izpirik kentzera Eduardo Chillidak Hernaniko Zabalaga base-rrian museo bizia zabaltzeari.

Chillida-leku izen xume bezain itsusia jarri dioten museo horrek, Donostiako Errekaldetik Galarretara doan errepidean dagoen museo horrek, balio bat badu gainera-koen gainetik: Chillida oraindik bizirik dago, eta ez da bera desagertu arte itxaron behar izan, bere lana guztion esku uzteko, berak Bachen musika adina maite duen baserri horretan. Baina balio positibo horrekin batera, kezkatu egin nau Chillidaren museoa zabaltzeak sortu duen oihartzun mediatiko ikaragarrian, bere obraren inguruko debate handirik ikusi ez izanak. Niri ere gustatzen zait Chillidaren lana, beste askori bezala, baina aho bakar batek hitz egin du Chillidaren lanaren inguruan aste guztio-tan, eta faltan bota dut orain hamarkada batzuk Jorge Oteizarekin sortutako tirabira, haserre eta eztabaidak gaur egun berpiztu ez izana, ez Oteizarekin —ez zuten eta alferrik elkar besarkatu bi artistek, lehenagoko gorabeherak atzean utzi izanaren sinbolo gisa— baina bai Chillidaren obrak dituen kritiko gogorrekin, baditu eta.

Edonola ere, ez diot meritu fisik kendu nahi Chillida-lekuri. Nik bisitatu nuenean, urria ongi aurrera ordurako, Euskal Herriko kostaldeak tarteka, udazkenetan, eman ohi dizkigun lainoz ziprztindutako zero urdina nagusitu zen, eta hankapeko belardian nabaria zen freskura, eta gorriaren gama pil-pilean zegoen aurretik izandako berdea arboletako hostoetatik desagertzen ari zen bitartean. Eta hantxe zeuden Chillidaren eskultura handiak, beti han egon balira bezala, betiko han baleude bezala, euren tokia, artistak sortu zituenetik, hura izan balitz bezala, eta orain arte esanahi osoa erakusteko gauza izan ez balira bezala. Ez nuen patrikako CD horietako bat eraman, Johann Sebastian Bachen laugarren *suite*-a —Csaba Onzcayren celloak joa, esate baterako— aldi berean entzun ahal izateko, baina beharbada komenigarria izango litzateke artistaren sor-kuntzan hainbesteko garrantzia izan omen duen musikaz laguntzea Chillida-lekura egindako bisita. Beste batean, agian.

Chillida-lekuren inaugurazioak beste hainbat ekitaldiri nolabaiteko itzala egin die aurtengo udazkenean, baina ez du horrek esan nahi gertatu den gauza bakarra izan denik. Gogoan izateko moduko hainbat erakusketak zipriztindu ditu aurtengo udazkenean gure hiriburuak, bai Euskal Herriko artisten eskutik —Donostian batez ere— bai kanpokoen eskutik —Roberto Mattaren erakusketa Bilbon horren tokiko—.

Zurbarán: pintura, pintura barruan

Baina nire joera klasikoak Zurbarán pintore espainiarra-
rengana eraman nau berriro ere, Bilboko Arte Ederretako
Museoa azken bizpahiru urte hauetan, Migel Zugazaren
zuzendaritzapean, egiten ari den lan azpimarragarriaren
azken isla. Ez dituzte pintorearen lan gehiegi zintzilikatu
Bilbokoan, baina bai extremadurarraren maisutasuna na-
baritzeko adina. Espainiako Urrezko Mendearen pintoreak
Berpizkundean nagusitu zen estiloari zenbaterainoko mu-
gak ipini zizkion, edo barrokoaren bidea jorratu ondoren
estilo klasikora itzuli zen ala ez, orrialde askotan irakurri
ahal izan dugu guztiok dagoeneko.

Baina lehenago ere behin baino gehiagotan esan du-
dan bezala, niri, askotan eta askotan, gustatu edo ez gusta-
tu parametroa erabiltzea gustatzen zait artelan baten au-
rrean nagoenean, eta esan behar dut, ia baldintzarik gabe,
niri Zurbaránen pintura gustatu egiten zaidala, eta edono-
ri gomendatzen diodala bere koadroak ikustea, baita era-
kusketa berezia bukatu eta Bilboko Museoaren bilduma
propiokoak besterik ez badaude ere ikusgai. Baina *San Hu-
go jangelan* (edo errefektorioan) koadroaren aurrean jartze-
ko paradarik izanez gero, begiratu une batez bazkaltzen ari
diren fraideen atzealdean dagoen paretean zintzilik dagoen
bigarren koadroari. Pintura, pintura barruan —antzerkian
izan balitz modernotasunaren paradigma izango zatekee-
na—. Fraideen atzeko koadro horrek bakarrik mereziko lu-
ke Zurbaránen aurrean aho zabalik gelditzea. j